

Ranko Matasović, »Slavic Nominal Word-Formation: Proto-Indo-European Origins and Historical Development«. Universitätsverlag Winter, Heidelberg, 2014, str. 221

Knjiga je dijakronijska studija o tvorbi u praslavenskome jeziku i njezinim indoeuropskim korijenima. To je prvi cjelovit i sustavan prikaz slavenske imeničke tvorbe na engleskome jeziku. Objavljena je kao treći svezak u seriji *Empirie und Theorie der Sprachwissenschaft* koju uređuje Jadranka Gvozdanović. Na početku je sadržaj, a iza njega popis kratica i znakova gramatičkih naziva i jezika koji se pojavljuju u knjizi te kratak predgovor sa zahvalama. Tekst knjige podijeljen je na četiri poglavlja: 1. *Uvod (Introduction)*, 2. *Sufiksalsna tvorba (Derivation by suffixation)*, 3. *Prefiksi u imeničkoj tvorbi (Prefixes in nominal derivation)* i 4. *Imeničke složenice (Nominal compounds)*. Peto je poglavlje popis literature kojom se autor služio, a na kraju su dodana kazala praslavenskih i indoeuropskih oblika potvrđenih u knjizi.

U *Uvodu* (str. 15–20) Matasović najprije objašnjava razloge koji su ga naveli na pisanje knjige. To su potreba za suvremenim priručnikom o slavenskoj tvorbi koji bi bio usporediv s onima koji postoje za neke druge indoeuropske jezične porodice (grčki, latinski, hetitski, keltski itd.) te zastarjelost i neadekvatnost postojećih opisa praslavenske tvorbe riječi (Vondrak 1906., Meillet 1905., Sławski 1974.–1979., Martynov 1973., Vaillant 1974.). Osim navedenih djela, spominju se i monografski opisi povijesne tvorbe riječi u pojedinim slavenskim jezicima. Šteta je što se među njima, kao ni u popisu literature, nije našla i monografija Valerije Sergeevne Efimove *Staroslavjanskaja slovoobrazovatel'naja morfemika* iz 2006. te možda i ona Julije Semenovne Azarh *Slovoobrazovanie i formoobrazovanie suščestvitel'nyh v istorii russkogo jazyka* iz 1984. Radi povijesne potpunosti, možda je trebalo spomenuti i drugi svezak Miklošičeve slavenske poredbene gramatike *Vergleichende Stammbildungslehre der slavischen Sprachen* iz 1875. koji je posvećen tvorbi riječi. Polazište za opis tvorbe bio je rekonstruirani praslavenski rječnik, a kao glavni izvori autoru su poslužili *Etimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov* Olega Nikolaeviča Trubačeva (1974.–) i *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon* Ricka Derksena (2008.). Postupajući tako, mogao je razlučiti praslavenski sloj u tvorbi od onoga mladega i jasno pokazati da su neki tvorbeni obrasci koji su se pripisivali praslavenskomu produktivnima postali tek u pojedinačnim slavenskim jezicima i da se neki sufiksi koji su sasvim obični u nekim jezicima ne mogu smatrati praslavenskima jer ih nema u rekonstruiranim etimonima. Takav pristup omogućuje i razlikovanje naslijedenoga značenja od onih značenja koja su se razvila kasnije u pojedinim slavenskim jezicima. U drugome dijelu uvodnoga poglavlja riječ je o rekonstrukciji praslavenskoga i akcentuaciji. Pretpostavka je kroz cijelu knjigu da se neki oblik može smatrati praslavenskim samo ako su njegovi odrazi potvrđeni najmanje u trima jezicima, po mogućnosti iz različitih

grana slavenskih jezika. Najčešće se rekonstrukcija opravdava primjerima iz starocrkvenoslavenskoga, ruskoga, poljskoga i hrvatskoga. Treba istaknuti da se praslavenski oblici bilježe uglavnom tradicionalno – s jerovima, nazalima i sl. – a završetci imaju isti oblik kao u starocrkvenoslavenskome. Izostavljaju se jedino protetski suglasnici *j* i *v*, a stražnji nosni samoglasnik ne bilježi se s pomoću *o*, nego s pomoću *q*. Autor kaže kako se za tradicionalno bilježenje odlučio zato da ne bi zbunjivao čitatelje koji su naviknuti na takav sustav. Kad god je bilo moguće nedvosmisleno odrediti naglasak nominativa jednine, rekonstruirani su oblici naglašavani i pridružene su im naglasne paradigme kojima su pripadali. Pritom je Matasović također bio tradicionalan i ograničio se na tri naglasne paradigme (*a*, *b* i *c*) koje je predložio Christian S. Stang (1957.), ne uzimajući u obzir još i danas spornu četvrtu naglasnu paradigmatu (*d*) Bulatove, Dyboa i Nikolaeva (1988.) i petu (*h*) Georga Holzera (2009.).

Prema očekivanju, središnje je i najdulje poglavlje u knjizi ono o sufiksnoj tvorbi (str. 21–169) jer je to najvažniji i najčešći način tvorbe imenica u slavenskim jezicima. Poglavlje je prema osnovama podijeljeno na jedanaest potpoglavlja koja su dalje raščlanjena na manje odjeljke, ovisno o broju sufiksa kojima se tvore imenice s pojedinom osnovom. U prvome je potpoglavlju riječ o korijenskim imenicama. U slavenskim se jezicima nisu očuvale praindoeuropske korijenske imenice, ali se može zaključiti da su one u prabaltoslavenskome bile još razmjerno brojne. O tome svjedoči prijevorna duljina kod nekih imenica *i*-osnova, *o*-osnova i *ā*-osnova koja je u slavenskim jezicima iz nominativa poopćena na cijelu paradigmatu te različiti sufiksi i prijevorni stupnjevi nekih imenica u baltičkim i slavenskim jezicima. Većina je korijenskih imenica u slavenskim jezicima prešla u *i*-osnove, uzrok čemu se obično smatra – a tomu se priklanja i Matasović – razvoj nastavka akuzativa jednine u kojemu je prajezično slogotvorno **-m* u baltoslavenskome dalo **-in*, a onda je **-i-* bilo reinterpreterano kao dio osnove. Rjeđe su korijenske imenice prelazile u *o*-osnove ili *ā*-osnove.

Drugo je potpoglavlje posvećeno osnovama na sonant. U njemu se opisuju tvorenice sufiksima **-ĕ* < **-ĕn*, **mĕ* < **-men-*, **-my* < **-mān-*, **-tel(jv)* < **-tel(ja)-*, **-ter-* < **-ter-*, **-ver-* < **-wer-*, **-ĕ* < **-ent-* i **-jĕn-* < **-yan-*, **-yĕn-*. Tu možemo doznati da se u slavenskim jezicima nisu sačuvale praindoeuropske osnove na **-en*. Riječi tvorene tim sufiksom prešle su ili u *i*-osnove ili su tematizirane (**-eno* > **-env*). Za razliku od njih, imenice tvorene sufiksom **-men*, koji je u praindoeuropskome služio za izvođenje apstraktnih imenica iz glagolskih korijena, ne samo da su očuvane nego je taj sufiks u praslavenskome bio čak djelomice i plodan. Njime tvorene imenice mogle su pripadati svima trima naglasnim paradigmama, iako su među onima za koje se može utvrditi da su naslijedene najčešće imenice koje pripadaju naglasnoj paradigmati *a*. Paralelan je prethodnomu sufiks **-mān* koji je služio za tvorbu imenica muškoga roda. U praslavenskome je samo nekoliko riječi koje se mogu jednostavno izvesti iz indoeuropskih korijena. Za neke od njih, kao što je primjerice crkvenoslavensko *kremy* 'kremen', indoeuropski korijen nije poznat, pa se pretpostavlja da bi mogle biti posudenice iz nekog predindoeuropskoga jezika u baltoslavenski. Sufiks **-tel-* služio je za tvorbu imenica muškoga roda

koje označuju vršitelje radnje. Imenice tvorene tim sufiksom u slavenskim su jezicima najprije prešle među *i*-osnove, a zatim su, kao i većina drugih *i*-osnova muškoga roda, tematizirane i prešle u *jo*-osnove. Taj je sufiks paralelan sufiksu **-ter/*-tōr* u nekim drugim indoeuropskim jezicima koji se nije sačuvao u baltoslavenskim jezicima. Djelomice su u slavenskim jezicima sačuvane riječi izvedene sufiksom **-ter-* kojim su se u indoeuropskom prajeziku tvorile imenice koje označuju bliske rodake. U starocrkvenoslavenskome *r*-osnovu sačuvale su samo dvije takve imenice ženskoga roda: *mati* i *dvšti*, a ostale su ili izgubljene ili tematizirane. Vjerojatno je upravo to razlog što je imenica *nestera* 'nećakinja' na str. 30 navedena kao primjer imenice tvorene sufiksom **-ter-*, a na str. 129 kao primjer tvorenice dvosložnim sufiksom **-erā*. Sufiks **-wer-* potvrđen je u slavenskim jezicima samo u imenici *djever*. Dobro se međutim čuvaju izvedenice tvorene sufiksom **-ent-* koji je prvotno služio za tvorbu naziva domaćih životinja. Doznajemo da je podrijetlo toga sufiksa sporno i da postoje barem dva tumačenja njegova postanka. Jedno je da je nastao od *n*-osnova dodavanjem sekundarnoga **-t-*, a drugo da je riječ o arhaizmu. Sufiks **-yēn-* koji je ponajprije služio za tvorbu etničkih naziva potvrđen je u slavenskim jezicima i u nazivima žitelja pojedinih mjesta i područja.

S-osnovama mogle su u praindoeuropskome pripadati imenice svih triju rodova tvorene sufiksom **-es-*. U slavenskim su jezicima imenice muškoga i ženskoga roda ili nestale ili prebačene u druge sklonidbene tipove, dok su se imenice srednjega roda u praslavenskome još dobro čuvale. Imenicama srednjega roda bio je svojstven prijevoj s *o*-stupnjem u nominativu, a *e*-stupnjem u ostalim padežima, što se sačuvalo i u praslavenskome gdje je prajezični sufiks **-os* zbog zakona otvorenih slogova pojednostavnjen u **-o*. Imenice te skupine za koje se može utvrditi naglasna paradigma pripadale su pomičnomu naglasnom tipu (paradigma *c*), osim imenice **čudo* koja zbog akuta na prvom slogu prouzročena Winterovim zakonom pripada naglasnoj paradigmi *a*.

U potpoglavlju o *i*-osnovama doznajemo da su i u tom sklonidbenom tipu u indoeuropskome prajeziku mogle biti imenice svih triju rodova, i to i one histerodinamičke i proterodinamičke sklonidbe. U slavenskim je jezicima potvrđeno samo nekoliko imenica muškoga roda. Ostale su ili prešle u *jo*-osnove ili su promijenile rod u ženski. Što se dogodilo s imenicama srednjega roda, Matasović izriječno ne spominje. Vjerojatno isto ono što i s imenicama muškoga roda, samo nešto ranije jer im nema potvrde u staroslavenskim tekstovima. Osim primarnoga sufiksa **-b* < **-i-*, za tvorbu imenica ove skupine služilo je još dvanaest sufiksa: **-čb* < **-či-*, **-ēdb* < **-ēdi-*, **-ēlb* < **-ēli-*, **-etb* < **-eti-* (?), **-nrb* < **-ni-*, **-slb* < **-sli-*, **-snrb* < **-sni-*, **-tbr* < **-ti-*, **-znr* < **-zni-*, **-ostb* < **-asti-*, **-ošb* < **-aši* i *-bt(b)* < **-ut(i)*. Autor nije obrazložio zbog čega je izdvojio tri posljednja sufiksa u posebno potpoglavlje naslovljeno *Dvosložni sufiksi (Disyllabic suffixes)*, dok je sufikse **-ēdb* < **-ēdi-*, **-ēlb* < **-ēli-* i **-etb* < **-eti-* koji su također dvosložni opisao zajedno s jednosložnim sufiksima. Čitatelj može samo nagađati da je najvjerojatniji razlog tomu činjenica da su sufiksi opisani među jednosložnima postali od jednosložnih indoeuropskih sufiksa. Sufikse smo ovdje naveli onako kako su navedeni u knjizi. Nije jasno po kojemu je kriteriju iza nekih praslavenskih

sufiksa stavljana crtica, a iza drugih nije. Je li to slučajan previd ili je za takav postupak autor imao razloge koje nije naveo? Isto vrijedi i za izostavljanje zvjezdice ispred posljednjega navedenoga sufiksa. Neizvedene su imenice *i*-osnova mogle pripadati svima trima praslavenskim naglasnim paradigmatima, ali su mnoge analogijom već u tom razdoblju prešle u treću, pomičnu naglasnu paradigmatu (*c*).

Sljedeće je potpoglavlje (2.6) o *i*-osnovama. Praindoeuropski sufiks **-ih₂*, koji je u praslavenskoj dao **-ī*, služio je za mocijsku tvorbu imenica ženskoga roda odgovarajućim imenicama muškoga roda na **-os*, a izvorno je vjerojatno služio za tvorbu zbirnih imenica. Većina je tih imenica u praslavenskoj proširena sufiksom **-kā*, pa su tako nastale slavenske imenice na **-ica*. Sklonidbenomu tipu *i*-osnova pripadale su u praslavenskoj i posuđenice iz turkijskih jezika tvorene sufiksom **-bč₂ji* te tvorenice sufiksima **-ni-* i **-yni-*. Sufiks **-ni-* < **-nī-* postao je poopćivanjem imenica ženskoga roda koje su izvorno pripadale *n*-osnovama, tj. dodavanjem sufiksa **-ī-* (< **-ih₂*) na imenice *n*-osnova. Postanak sufiksa **-yni-* nije sasvim jasan. Matasović ne prihvaća Vaillantovu pretpostavku da je taj sufiks posuđen iz germanskoga i vjerojatnijom smatra pretpostavku da je nastao dodavanjem **-nī-* imenicama *ū*-osnova.

Razmjerno je kratko i potpoglavlje o *u*-osnovama. U indoeuropskom prajeziku tom su sklonidbenom tipu mogle pripadati imenice svih triju rodova, a sklanjale su se najčešće po proterodinamičkom obrascu. Malo je indoeuropskih riječi *u*-osnova sačuvano u slavenskim jezicima i sve su muškoga roda, uključujući i one koje su, kao primjerice **med₂*, izvorno bile srednjega roda. Nekoliko je imenica koje su baltoslavenska inovacija. U indoeuropskoj je prajeziku plodan bio i sufiks **-tu-* za tvorbu imenica koje označuju radnju. U slavenskim se jezicima taj sufiks nije sačuvao, osim u supinu čiji je oblik, naravno, nesklonjiv.

Indoeuropske imenice s osnovom na **-uh₂* iz kojih su se razvile praslavenske *ū*-osnove pripadale su ženskomu rodu i sklanjale su se prema histerodinamičkome obrascu. I praslavenske su imenice tvorene sufiksom **-y* < **-ū-* ženskoga roda. Neke od njih naslijeđene su iz indoeuropskoga, a druge nemaju srodnih oblika u drugim indoeuropskim jezicima, pa je nejasno zbog čega su u praslavenskoj među *ū*-osnovama. Matasović nas izvješćuje da se o naglasku imenica ove skupine u praslavenskoj može utvrditi mali broj općih pravila te da je sufiks **-y* u tom razdoblju bio još plodan, osobito u tvorbi apstraktnih imenica.

Najveći dio knjige (str. 60-169) zauzimaju posljednja tri potpoglavlja o sufiksnoj tvorbi koja su posvećena tematskim i *ā*-osnovama. U tom dijelu doznajemo da je u praindoeuropskoj postojalo nekoliko vrsta tematskih osnova. Najčešće su osnove s prijevornim *o*-stupnjem, ali postoje i one s nultim stupnjem, a rjede i s *e*-stupnjem. Dva su podtipa osnova s *o*-stupnjem: baritone koje su služile za imenovanje radnje i oksitone koje su služile za imenovanje vršitelja radnje. Već više od sto godina indoeuropeisti raspravljaju o pitanju je li ženski rod, tj. izdvajanje *ā*-osnova kao mocijskoga parnjaka imenicama *o*-osnova, nastao već u prajezičnom razdoblju ili tek nakon raspada indoeuropske jezične zajednice, u pojedinim granama ili skupinama indoeuropskih jezika.

Matasović smatra da ženska mocija kod imenica nije indoeuropskoga podrijetla. Obično se kao argument za kasno oblikovanje ženske mocije uzima činjenica da hetitski nema ženski rod. Matasović na str. 61 navodi druga dva argumenta u prilog takvu gledištu: 1. u homerskome grčkom nema još posebnih mocijskih parnjaka imenica za muški i ženski rod, pa se tako riječ *híppos* rabi za konje obaju spolova i jedino se po članu vidi je li riječ o konju (*ho híppos*) ili kobili (*hē híppos*) i 2. u germanskim se jezicima imenice ženskoga roda na **-eh₂* koje odgovaraju imenicama muškoga roda na **-os* nikad nisu razvile kao plodan tip tvorbe. Osnove na **-eh₂* (> **-ā*) najčešće su u korijenu imale prijevoini *o*-stupanj, ali se pojavljuju i osnove s nultim prijevoinim stupnjem. Prikaz sufiksa kojima su tvorene imenice ove skupine podijeljen je, kao i kod *i*-osnova, na dva dijela. U potpoglavlju 2.10 prikazani su jednosložni, a u 2.11 dvosložni sufiksi. Sveukupno je riječ o više od 130 sufiksa, pa bi samo navođenje svih zauzimalo previše prostora, a osobito ako bismo ukratko i prikazivali što je o svakome pojedinom sufiksu napisano. Kao i u prethodnim dijelovima, i tu su za svaki sufiks navedene praslavenske imenice koje su njime tvorene, dana je njihova etimologija, obavijesti o plodnosti sufiksa u pojedinim slavenskim jezicima te naglasnim obilježjima imenica ako ih je bilo moguće utvrditi. Stoga ćemo se ovdje osvrnuti samo na ona mjesta koja, prema našem mišljenju, zahtijevaju dodatni komentar te uz pojedine sufikse dodati pokoji zanimljiv primjer iz hrvatskih govora. Na stranici 101 kaže se da je u riječi **karwā* (hrvatski *kra-va*) neobjašnjeno **k-* umjesto **s-*. To je pomalo nespretna formulacija kad se uspoređi s onim što je o istoj riječi rečeno na str. 118, a to je da je vjerojatno posuđena iz kojega kentumskoga jezika, možda keltskoga. Sa slavističkoga je motrišta neobično uvrštavanje imenice **usta* među primjere ženskoga roda na str. 114. To je u starocrkvenoslavenskome sigurno srednji rod množine, što se vidi po sročnosti. I staroslavenski rječnici obrađuju tu riječ kao množinu srednjega roda. Ako nije riječ o slučajnom previdu, bilo bi dobro da je to dodatno objašnjeno. Dodatni bi komentar dobro došao i na str. 134 kod treće palatalizacije kao argumenta da je izvorni oblik sufiksa **-ejka-*, a ne **-ika-*. Ako je treća palatalizacija razmjerno kasna (općeslavenska) promjena, kako se tradicionalno smatralo, i mlađa od monoftongacije diftonga, tada bi u trenutku njezina odvijanja i sufiks **-ejka-* već bio pretvoren u **-ika-* pa treća palatalizacija ne može biti argument, osim ako ne razlikuje *i* koje je postalo od staroga diftonga od onoga koje je naslijedeno iz prajezika, a to bi za glasovne promjene bilo neobično. Možda je tu autor trebao reći nekoliko riječi o svojoj kronologiji i načinu odvijanja te glasovne promjene i o tome zašto smatra da ona može biti argument u odabiru izvornoga lika sufiksa. Katkad to je li riječ tvorena određenim sufiksom ovisi i o tome koju njezinu etimologiju prihvaćamo. Tipičan su primjer toga riječi **leboda* i **svoboda* koje su navedene na str. 153 među primjerima imenica tvorenih sufiksom **-oda* < **-adā*. Ako prihvatimo tvrdnju Georga Holzera u knjizi *Entlehnungen aus einer bisher unbekanntem indogermanischen Sprache im Urslavischen und Urbaltischen* iz 1989. da je riječ o posuđenicama iz nepoznatoga indoeuropskoga jezika koji on zove temematskim, tada bi te dvije imenice morale biti uvrštene među složenice, a ne izvedenice. Matasović je tu oprezan i kaže da etimologija tih imenica koju

navodi nije sigurna i da je sufiks *-oda sigurno posvjedočen samo u imenici *agoda 'jagoda'. Primjerima navedenim na str. 161 za sufiks *-urь mogli bismo dodati i gradišćanskohrvatsku imenicu mačkur 'mačak' te podatak da je u hrvatskome u određenoj mjeri plodna tvorba složenim sufiksom -urina nastalim spajanjem toga sufiksa sa sufiksom -ina: mačkurina, baturina, pizdurina i sl. Uz hrvatski primjer bodlja (str. 164) za sufiks *-bljь može se navesti i naziv roda s oko 20 vrsta zeljastih biljaka iz porodice glavočika: bodalj. Na str. 165 autor kaže da je tvorba sufiksom *-ulja u hrvatskome djelomice plodna, posebno za izvođenje ekspresivnih imenica ženskoga roda. Potkrjepljuje njegovu tvrdnju i činjenica da u nekim hrvatskim govorima taj sufiks služi za tvorbu ekspresivnih oblika muških imena koja se inače sklanjaju kao imenice ženskoga roda. Tako smo primjerice u selu Stipanjići u okolici Tomislavgrada čuli ekspresivne oblike imena Ivo, Tome i Jure: Ivulja, Tomulja i Jurulja. Zanimljivo je međutim da od imena Stipe ekspresivni oblik nije tvoren tim sufiksom, nego sufiksom -ura: Stipura.

Poglavlje o prefiksnoj tvorbi znatno je kraće od onoga o sufiksima (str. 170–181). To je i razumljivo kada se zna da se imenice u slavenskim jezicima rijetko tvore samo prefiksima. Većina su praslavenskih imenica deverbativi izvedeni iz prefigiranih glagola. Ipak ima i dosta izuzetaka, tj. primjera rekonstruiranih imenica bez odgovarajućega glagola. Kao primjer takve imenice Matasović navodi *zakonь. Popis prefiksa sadržava 21 jedinicu: *do-, *bz-, *na-, *ob-, *orz-, *otv-, *po-, *pa-, *paz-, *pra-, *pri-, *pro-, *sq-, *sv-, *u-, *(v)ь(n)-, *(v)ьz-, *y-, *za-, *ko- i *be-/bo-. Većina je prefiksa postala od prijedloga. Svaki je prefiks ukratko portretiran, navedeni su primjeri njime izvedenih praslavenskih riječi te riječi iz pojedinih suvremenih slavenskih jezika. Saznajemo tako da je malo praslavenskih riječi tvorenih prefiksom *do-, ali da je taj prefiks postao plodnim u pojedinim slavenskim jezicima, da se prefiks *orz- 'raz-' ne može povezati ni s kojim slavenskim prijedlogom i da je njegova indoeuropska etimologija nesigurna, da je prefiks *pra- vjerojatno izveden iz istoga prijedloga kao i prefiks *pro-, samo s produljenim prijevornim stupnjem, da su prefiksi *sq- i *sv- povezani ne samo značenjski nego i etimološki itd. Prefiksi *ko-, *be- i *bo- stavljeni su na kraj popisa, i to s upitnikom. Postojanje prvoga sporno je, a većina su njime izvedenih imenica jasni dijalektizmi sa sumnjivim etimologijama. Postanje ostalih dvaju prefikasa također je nejasno, kao i njihova veza s prefiksom *bez-. Ne znamo zašto u popisu nema sveslavenskoga niječnoga prefiksa *ne-. Znači li to da nema nijedne praslavenske imenice koja bi bila tvorena tim prefiksom?

Nije dugo ni poglavlje o imeničkim složenicama (str. 183–189). Na početku toga poglavlja ukratko se objašnjava podjela složenica na kopulativne (dvan-dva-), koje se sastoje od dviju jedinica iste kategorije i mogu se parafrazirati kao X i Y, determinativne, u kojima druga jedinica određuje prvu i egzocentrične složenice kod kojih, za razliku od prvih dviju skupina, značenje složenice nije zbroj značenja njezinih dijelova. Pri opisu se praslavenske složenice razvrstavaju prema kategorijalnoj pripadnosti svojih dijelova, a onda se unutar svake skupine razlučuju endocentrične od egzocentričnih. Autor upozorava da nisu sve složenice koje navodi etimološki prozirne, tj. već u praslavensko vrijeme

nisu bile doživljavane kao složenice. Najprije se opisuju složenice čije su sastavnice glagol i imenica. Takve su složenice u praslavenskoj rijetke. Navode se tek dvije *dadjьbogъ i *drьkolъ 'palica, batina'. Nešto su češće takve složenice u onomastici. U suvremenim slavenskim jezicima postoje i složenice kao što su hrvatske: *kažiprst*, *palikuća* i sl. kojima je prvi dio obično oblik 2. lica jednine imperativa, ali se na tome mjestu u nekim jezicima može pojaviti i 3. lice jednine prezenta, primjerice u češkoj imenici *neznaboh* 'bezbožnik'. U drugoj su skupini složenice koje se sastoje od dvije imenice. Većina je takvih složenica etimološki neprozirna. Izvorno su one bile endocentrične. Kao primjere praslavenskih imenica te skupine autor navodi imenice *gospodъ, *gavęzъ (ime biljke) i *čeljъstъ. Napominje da u starocrkvenoslavenskoj ima više takvih determinativnih složenica te da su *dvandva* složenice u slavenskim jezicima rijetke. Treće je potpoglavlje posvećeno složenicama koje se sastoje od imenice i glagola. Većina je takvih složenica egzocentrična. Kao praslavenski primjeri ove skupine navode se imenice: *čarodějъ, *gumьno, *krьuopija, *krьuopijьcъ, *medvědъ, *nozdrьja, *rąkojętъ, *soldъ i *uzda, s napomenom da su posljednje dvije najvjerojatnije već u praslavenskoj bile neprozirne. Puno je takvih složenica u starocrkvenoslavenskoj. Neke su od njih kalkovi prema grčkome ili, rijetko, prema germanskim složenicama. Autor napominje i da je ta vrsta slaganja plodna i raširena u slavenskim jezicima. Posljednje potpoglavlje govori o složenicama koje se sastoje od pridjeva i imenice. Iako je ta vrsta složenica najčešća u svjetskim jezicima, vrlo je malo u slavenskim jezicima onih koje su nasliedene iz prajezika, a neke od njih vjerojatno već u praslavenskoj razdoblju nisu bile prozirne. Kao praslavenske navode se iduće složenice: *dьs-djъ 'dažd', *pьrstъ, *sьmьrtъ i *velьmoža. Više se primjera takvih složenica može naći u starocrkvenoslavenskim tekstovima. Kao posebnu podvrstu determinativnih složenica autor izdvaja one u kojima je prvi dio brojeva riječ. I na samome kraju toga potpoglavlja doznajemo da su složenice obično bile naglašene na prvome slogu drugoga dijela.

Knjiga je vrlo vrijedan prinos poredbenoj slavistici i indoeuropeistici, ne samo zbog u uvodnome dijelu spomenute činjenice da je riječ o prvome sustavnom prikazu slavenske imeničke tvorbe na engleskoj jeziku nego i zbog iznimne kakvoće. Riječ je o suvremeno koncipiranoj studiji u čiju je izradu uloženo veliko znanje i velik trud. Ona će zasigurno dugo vremena biti nezaobilazan priručnik svim poredbenim slavistima i indoeuropeistima, kao i svima drugima koje bilo iz kojega razloga zanima povijesna tvorba riječi. Štoviše, može poslužiti i kao mali etimološki priručnik u kojemu ima čak i novih, izvornih etimologija riječi čija je etimologija ranije bila sporna i nesigurna, kao što je primjerice etimologija imenice *boкъ na str. 180–181.

Milan Mihaljević